

Gramofon elektryczny **Rytm** powstał w odpowiedzi na rosnące potrzeby rynku muzycznego związane z urządzeniami do odtwarzania płyt gramofonowych. Ich znaczenie wzrosło na fali odwilży i zmian obyczajowych po okresie siemiennej stalinizacji Polski w pierwszej połowie lat 50. XX wieku. **Rytm** to jeden z wczesnych przykładów urządzeń tego rodzaju, konstruowanych w okresie powojennym. Krajowym liderem produkcji gramofonów w latach 60. i 70. XX wieku miały stać się zakłady T-4 (późniejsze: Łódzkie Zakłady Radiowe Fonica). W latach 50. pozycja ta nie była jeszcze określona, a przedsiębiorstwa, które w 1961 roku weszły w skład Zjednoczenia Przemysłu Elektronicznego i Teletechnicznego Unitra dopiero określały profil swojej produkcji. Efektem tych poszukiwań jest właśnie **Rytm**. Za jego powstanie odpowiada fabryka Hipolit Cegielski Poznań. Zakłady te w 1949 roku upaństwowiono i zmieniono ich nazwę na Zakłady Metalowe im. Józefa Stalina w Poznaniu (ZISPO). Produkcja i przekazanie do sprzedaży gramofonu przypadły na przełom 1956 i 1957 roku. Podczas XX Zjazdu Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w dniach 24 i 25 lutego 1956 roku, na zamkniętym posiedzeniu, Nikita Chruszczow przedstawił tajny referat obnażający zbrodnie i nadużycia Stalina. 12 marca zmarł Bolesław Bierut, odpowiedzialny za realizację stalinowskiej polityki w Polsce. 28 czerwca w Poznaniu wybuchły trzydniowe zamieszki – znane szerzej jako Poznański Czerwiec – które zainicjowali robotnicy ZISPO, żądając „wolności i chleba”. Protesty zostały wprawdzie krwawo stłumione, stały się jednak symptomem zmiany nastrojów społecznych. 1 listopada nazwę ZISPO zmieniono na Zakłady Przemysłu Metalowego H. Cegielski w Poznaniu, Przedsiębiorstwo Państwowe. Zamknięty w obudowie z fenirowanego drewna i pozbawiony wzmacniacza, stołowy gramofon Rytm wysuwa się z jej korpusu po opuszczeniu półkolistej kłapy frontowej – stąd jego nazwa „chlebak”. Za wykonanie mechanizmu napędowego i montaż urządzenia odpowiadały ZISPO. W różnych okresach stosowano trzy rodzaje ramion adapterów, każdy systematycznie zastępowano lepszym. Były to chronologicznie: adaptery Poznańskich Zakładów Przemysłu Muzycznego Muza Poznań, adaptery ZISPO z dwugłową wkładką, i, najliczniejsze, adaptery GD-56 Łódzkich Zakładów Radiowych T-4, których ramiona wykonano z bakelitu. Ostatni z wymienionych znajduje się w prezentowanym egzemplarzu. Obok wersji stacjonarnej, gramofon produkowano również w wersji walizkowej, w której obudowa mogła się różnić pod względem kształtu, zastosowanych materiałów oraz wykończenia.

